

Vissen en intelligentie

Het staat in de krant, dus moet het wel waar zijn: wie regelmatig vis eet, is intelligenter dan iemand die deze eiwitbron versmaadt. Dat wil zeggen dat volgens enkele onderzoeken bij kinderen tot 12 jaar het eten (van vooral vette) vis wel drie tot vijf punten kan schelen op de scorelijst van het IQ.

TEKST:

Frans Collignon

ILLUSTRATIES:

Archief, Sander Boer en Bram Bokkers

Tijd verdoen met een hengel.

Onderzoekers van de universiteit van Pennsylvania vermoeden dat de verhoging van het IQ vooral komt doordat vis eten ook tot een beter slaappatroon leidt. En de kwaliteit van de slaap is weer van positieve invloed op de cognitieve vermogens. Vandaar.

Maar al met al werpt dit toch een ander licht op de van oudsher katholieke verplichting om op vrijdag vis te eten.

Er is van alles aan te merken op deze onderzoeken, zeggen weer andere wetenschappers. Zo is er in enkele gevallen geen, of een te kleine controlegroep en is er niet gespecificeerd naar de soort of hoeveelheid genuttigde vis. Maar de verhoging van het IQ is gemeten en op zichzelf niet omstreden. Al zal

die volgens een van de wetenschappelijke commentaren niet gauw voor een ander schooladvies zorgen.

Luie visser

Vis eten is dus niet slecht op geestelijk gebied, maar het zelf met de hengel vangen van vis wordt daarentegen al van oudsher gezien als weinig verheffend. Lang voor onze jaartelling schreef de Griekse wijsgeer Plato dat vissen een vaardigheid was die niet samen kon gaan met een goede opvoeding. Het idee daarbij is dat wie vist met een hengel, een beetje dom en lui zit te wachten tot er iets gebeurt - of niet. Ledigheid is des duivels oorkussen, was het toen al. Vissen met een hengel, dat is lanterfant en tijd verkwisten. Het idee van de luie

visser die met niets doen zijn tijd verbrenst, is lang blijven hangen - en geldt voor menigeen nog steeds. In de zeventiende eeuw, ruim 2.000 jaar later, keek men ook bepaald neer op de visser met zijn riethengel langs de waterkant. Dit gedicht uit die eeuw geeft het treffend weer:

Vissers scheppen in het hengelen
hun behagen,
Het zijn de tijdverkwisters van onze
maatschappij;
Over hun ledigheid zullen zij zich
nog wel beklagen,
Want voor hen is de verloren tijd
voorgoed voorbij.
Dat is de waarheid, door de wijzen
beleden,
Dus u moet uw tijd goed en nijver
besteden.

Dit rijmwerk, dat voor het gemak in hedendaags Nederlands is hertaald, staat in een gedicht onder een gravure van Frans Huys met als titel voorstellingen van luiheid. Er is een prominente rol voor de hengelaar weggelegd: Deze vist en verkwist de tijd met de angelroede. Die Frans Huys heeft de gravure gemaakt naar een eerdere tekening van Cornelis Matsijs. Een paar honderd jaar geleden deed men nog niet zo moeilijk over kopiëren van andermans werk.

Flierefluiter

Ook een paar eeuwen verder, in 1780, werd de dichtvorm gebruikt om op de hengelaar te kunnen afgeven. Dat gebeurde in een stichtelijk boekje met 66 sonnetten (Veerthien-Regulige Veersjes), voorzien van plaatjes en uitgegeven ter aansporing van de leergierige jeugd. De domme visser komt er als zondige flierefluiter bekaaid af:

De hengelaar zit met zijn mandje,
 Waar hij op vissen hoopt, aan 't kantje,
 En smijt zijn haakje in het nat,
 Zodat hij, met begerige ogen,
 De vis heel snel ophaalt op 't droge,
 Zodra die het aas heeft gevat.
 De dobber aan d'hengel verbonden,
 (zoals de ene aan de andere zonde),
 Beweegt, als de vis er aan trekt;
 Dat vooral de vrijheid telt en 't leven.
 Oh, mocht dit ons het idee geven,
 Dat hoe 't zondig aas ook is bedekt,
 Dat wij steeds meer moeten
 betrachten
 Alle aardse zoetheid te verachten.

Hoezo gaat vissen niet samen met een goede opvoeding?

Dit gedicht staat in het boekje onder het motto: Duistere domheid zwicht, als wijsheid ons verlicht. Maar vissen en ontwikkeling van de geest komen ook op een andere manier bij elkaar. Het Utrechts Nieuwsblad van 22 april 1895 maant in dichtvorm een jeugdig vissertje om de hengel te laten liggen en naar school te gaan:

O, kleine, koene visscher
 Wat heb jij oolijk beet,
 Wat zat jij de ochtenduren,
 Naar 't drijvertje te turen
 Dat op het water gleeed,
 Het schooluur is geslagen;
 De tijd - hoe luid we 't klagen
 Gaat om eer dat je 't weet.

Zo begint het veertig regels lange gedicht Beet hebben - (Aan een kleinen hengelaar). Het is duidelijk dat dichter Van Zeggelen een somberman is, die met lede ogen ziet hoe kleine hengelaars niet naar school gaan, maar van de rechte weg dwalen door het vermaak dat vissen op voorntjes geeft. Er was in die tijd al een schoolwet, die regelde hoe het onderwijs gegeven moest worden. Maar er gold nog geen leerplicht en vooral de lagere sociale klasse hield de kinderen

thuis. De wet waardoor alle kinderen van 6 tot 12 jaar naar school moesten, trad pas zes jaar na publicatie van dit gedicht in de krant in werking. Overigens had Van Zeggelen het zelfs nog veel eerder (1856) geschreven. Voor het goede begrip: het woordje 'oolijk' in de tweede regel had vroeger een andere betekenis dan nu. Het stond voor 'van weinig waarde'.

Anderhalve couplet later gaat het gedicht duister verder:

Het vischje heeft jou beet!
 Nu lach je om de overwinning,
 Straks kom je tot bezinning,
 Straks zit je braaf in 't zweet.

En even later klinkt het:

Niet alle vangst geeft winste,
 't Gezochtste is soms het minste

Tot slot wordt het vissertje een vergelijking voorgehouden die hem naar school moet doen snellen:

Maar... goed toch dat je 't weet;
 Wie te onnadenkend zoeken,
 Zij azen soms op snoeken,
 En krijgen katvisch beet.

Lanterfantende vissers op een gravure van Frans Huys.